

Wetenschapstoets conform artikel 3.1 Comptabiliteitswet 2016 (hierna: 3.1 CW)

Oordeel op basis van externe toetsing door: [prof. dr. Klara Boonstra](#)¹, hoogleraar internationaal arbeidsrecht aan de Vrije Universiteit en [prof. dr. Marc Hertogh](#), hoogleraar rechtssociologie aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Rapporteurs Hind Dekker-Abdulaziz, Renske Leijten en Pieter Omtzigt.

Beoordeelde documenten:²

1. Tweede nota van wijziging inzake wijziging van de Wet Huis voor klokkenluiders en enige andere wetten ter implementatie van de EU-klokkenluidersrichtlijn ([35851-12](#)), dd. 29 juni 2022; (hierna 2^e NvW)
2. Kabinetsbrief met informatie over de tweede nota van wijziging, een reactie op de initiatiefnota van het lid Omtzigt, de stand van zaken over de pilots ondersteuning van klokkenluiders, het vervolgproces en de inzet richting een veilig werk- en meldklimaat ([35851-11](#)) dd. 29 juni 2022, met bijlagen ([beslisnota's](#) en [geconsolideerde wetstekst](#)). (hierna: kabinetsbrief 29 juni)

Legenda (in te vullen sub 'Oordeel'): **voldoende** **verdient aandacht** **verbeterpunt**_

Onderdeel	Oordeel	3.1 CW-informatie in het voorstel (steekwoorden)	Verbetersuggesties o.b.v. wetenschappelijke kennis (steekwoorden)
1 Vindbaarheid van 3.1 CW-informatie		<ul style="list-style-type: none"> o In de tweede nota van wijziging (2^e NvW) en de kabinetsbrief is geen aparte 3.1 CW-bijlage opgenomen. o 3.1. CW-informatie is vaak niet expliciet vermeld en verspreid over de documenten. o Dat geldt vooral voor de centrale doelstelling. Er worden meerdere doelstellingen genoemd in de 2^e NvW, de kabinetsbrief en de memorie van toelichting (MvT) bij het Wijzigingsvoorstel. o De meeste informatie over doeltreffendheid is te vinden in de kabinetsbrief van 29 juni. Ook daar informatie over specifieke evaluaties (i.h.k.v. nulmeting interne meldingen en pilots ondersteuning klokkenluiders). o Informatie over financiële gevolgen, doelmatigheid en evaluatie m.n. in MvT (p.45-53). 	N.v.t.
2. Maatschappelijke opgave (bedoeling)		<p>Maatschappelijke opgave expliciet beschreven en helder, maar niet duidelijk wat nu hoofddoelstelling is:</p> <ul style="list-style-type: none"> o De 2^e NvW spreekt expliciet over vereenvoudiging en verbetering van het Wijzigingsvoorstel zodat klokkenluiders meer duidelijkheid hebben over processtappen, ondersteuning en bescherming (p.7-8). o De 2^e NvW en de kabinetsbrief noemen daarnaast impliciet: bijdragen aan de oplossing van maatschappelijke misstanden en de rechtsbescherming van klokkenluiders (= doelstelling oorspronkelijke Wet Huis voor klokkenluiders) (NvW, p.12; kabinetsbrief p.4 en voetnoot 29). o MvT noemt als doelstelling implementatie van de EU-Klokkenluidersrichtlijn en enkele verduidelijkingen (p.1). o In een brief van 24 februari 2022 (35851-8) noemt de minister ook het doel om punten uit de wetsevaluatie te verwerken om positie van klokkenluiders verder te versterken (p.2). 	<p>De wet dient meerdere doelen: implementatie EU-richtlijn; vereenvoudiging en verbetering van regels om klokkenluiders duidelijkheid te geven, rechtsbescherming van klokkenluiders en bijdragen aan oplossing van maatschappelijke misstanden.</p> <ul style="list-style-type: none"> o Vraag 1: hoe verhouden de doelstellingen 'implementatie EU-richtlijn' en 'rechtsbescherming' zich tot elkaar? Implementatie van de richtlijn wil nog niet zeggen dat melders doeltreffend worden beschermd. <p>De doelstellingen 'rechtsbescherming' en 'oplossing misstanden' zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden, maar in de tweede nota van wijziging (2^e NvW) ligt de nadruk op rechtsbescherming. Oplossing van misstanden is naar de achtergrond verdwenen.</p> <ul style="list-style-type: none"> o Aanbeveling 1: ontwikkel beleidsinstrumenten die ervoor zorgen dat betere rechtsbescherming ook leidt tot het

¹ Klara Boonstra was tot 1 oktober directeur van de Wiardi Beckman Stichting.

² De tweede nota van wijziging bouwt voort op [het voorstel van Wijzigingswet](#) (Tweede Kamer, vergaderjaar 2020–2021, 35 851, nr. 2-3) en [de eerste nota van wijziging van de Wijzigingswet](#) (Tweede Kamer, vergaderjaar 2021–2022, 35 851, nr. 7). Voor het invullen van het formulier is in enkele gevallen informatie uit deze documenten gehaald

			oplossen van maatschappelijke misstanden. ³
<h3>3. Ingezette beleidsinstrumenten</h3>		<p>De bescherming van klokkenluiders vindt vooral plaats door het vormgeven van een procedure waarbij misstanden op zorgvuldige wijze gemeld (en onderzocht) kunnen worden, zonder benadeling van de klokkenluider. Concreet gaat het in de 2^e NvW om de inzet van de volgende <i>juridische</i> instrumenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Opnemen integrale definitie misstand ('maatschappelijk belang' blijft onderdeel van de definitie); ○ Verduidelijking van wat onder benadeling wordt verstaan; ○ Opsplitsing van benadelingsverbod zodat inzichtelijker wordt onder welke voorwaarden openbaarmaking van misstanden wordt beschermd; ○ Beschermingsmaatregelen ook van toepassing op interne onderzoekers van misstanden; ○ Zwijgbeding niet nietig als zwijgbeding ziet op andere belangen dan beschermd met Wet bescherming klokkenluiders; ○ Wettelijke verankering kennis- en preventietaak van Huis voor Klokkenluiders (HvK); ○ Instemmingsvereiste van personeel (svereniging) bij vaststelling interne meldprocedure als er geen OR is. <p>De keuze voor dit instrumentarium wordt verantwoord (2^e NvW, p.6-7).</p> <p>Uit de kabinetsbrief blijkt ook inzet van twee <i>beleidsvoornemens</i>, namelijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Start pilot psychosociale ondersteuning voor alle klokkenluiders in september 2022 en voornemen pilot juridische ondersteuning voor alle klokkenluiders in 2023 (er loopt al vergelijkbare pilot bij sector Rijk); ○ Start campagne veilig werk- en meldklimaat in september 2022. <p>De keuze voor dit instrumentarium wordt verantwoord op p.26-29 van de kabinetsbrief.</p>	<p>Bij de keuze van juridische instrumenten is vooral gekeken naar de EU-richtlijn, maar het is niet duidelijk in hoeverre deze instrumenten een oplossing bieden voor de eerder geconstateerde problemen bij de bescherming van klokkenluiders in ons land (Zie o.a. Evaluatie Wet Huis voor klokkenluiders; Advies Ruys; Advies Van Zutphen).</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Vraag 2: hoe is bij de keuze van beleidsinstrumenten lering getrokken uit eerdere ervaringen met bescherming klokkenluiders? <p>Om de toegankelijkheid van de wet te vergroten is o.m. gekozen voor een integrale definitie van 'misstand'. Uit onderzoek blijkt dat ook de definitie van 'maatschappelijk belang' leidt tot onduidelijkheid (Zie Evaluatie Wet Huis voor klokkenluiders, blz. 43). Deze voorwaarde blijft echter gehandhaafd (met aanvullende toelichting). Het is de vraag of de toegankelijkheid hiermee voldoende is gewaarborgd. Potentiële melders kunnen hierdoor mogelijk afzien van melding (vgl. Overweging 89 EU-richtlijn).</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Aanbeveling 2: leg (a.d.h.v. een reeks criteria) wettelijk vast wat wordt verstaan onder 'maatschappelijk belang' (vergelijkbaar met bijv. de 'public interest test' in het VK).⁴ <p>De EU-richtlijn verplicht lidstaten om te zorgen voor 'doeltreffende, evenredige en afschrikkende sancties' (Art. 23 EU-Richtlijn). Het kabinet kiest vooral voor civiele sancties en onderbouwt die keuze normatief-juridisch, maar 'doeltreffend' en 'afschrikkend' zijn (ook) empirische begrippen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Vraag 3: waaruit blijkt dat de gekozen sancties doeltreffend en afschrikkend zijn? Is dit empirisch onderbouwd? <p>Het is niet duidelijk waarom civiele sancties doeltreffender en afschrikkender zouden zijn dan bijv. strafrechtelijke of bestuursrechtelijke sancties. In bijvoorbeeld de VS zijn strafrechtelijke sancties juist wel effectief.⁵</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Aanbeveling 3: overweeg de wettelijke invoering van (aanvullende) strafrechtelijke en/of bestuurlijke sancties (voor de benadeling van melders). <p>Het kabinet kiest voor toezicht op interne meldkanalen d.m.v. een rechtsgang naar de kantonrechter.</p>

³ M.P. Miceli and J.P. Near (2002), 'What makes whistle-blowers effective? Three field studies,' *Human Relations*, 55(4), 455-479; B. Bjørkelo et al., 'Silence is golden? Characteristics and experiences of self-reported whistleblowers,' *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 20(2), 206-238.

⁴ D. Lewis (2017), 'Nineteen years of whistleblowing legislation in the UK: is it time for a more comprehensive approach?,' *International Journal of Law and Management*, 59(6), 1130-1131.

⁵ M. Spencer & J. Spencer (2014), 'When it all goes bad: criminal remedies,' in: A.J. Brown, D. Lewis, R. Moberly and W. Vandekerckhove (eds.), *International Handbook on Whistleblowing Research*. Cheltenham: Edward Elgar, 405-429.

			<p>Toezicht wordt hiermee een taak van de melder i.p.v. van de overheid.⁶</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Vraag 4: waaruit blijkt dat toezicht via de civiele rechtsgang doeltreffender is dan bijv. toezicht door de Arbeidsinspectie? ○ Aanbeveling 4: maak een publieke instantie (zoals bijvoorbeeld de Arbeidsinspectie) wettelijk verantwoordelijk voor het toezicht op de interne meldkanalen. <p>Een klokkenluider krijgt pas erkenning als sprake is van een maatschappelijke misstand, maar moet vervolgens de rechtsgang zelf voeren, als een individuele casus. Als sprake is van schending van het algemeen belang zou het proces van herstel van dat belang parallel moeten kunnen lopen aan de (rechts)gang van de betrokken melder. Alleen al de erkenning van dat verband is van grote waarde voor de melder.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Aanbeveling 5: koppel het herstel van het algemeen belang van de melding expliciet aan het individuele belang van de melder. Creëer bijvoorbeeld een opzegverbod als sprake is van de melding van een misstand. <p>De 2^e NvW leunt zwaar op eigen initiatief en zelfredzaamheid van de melder. Bij deze aannamen passen vraagtekens.⁷ In de praktijk bestaan vaak grote obstakels om de rechter in te schakelen.⁸</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Aanbeveling 6: versterk (met wetgeving en andere instrumenten) de positie van de melder door het wegnemen van obstakels voor praktische rechtsbescherming.⁹ <p>Het is onduidelijk waarom de instelling van een fonds voor klokkenluiders nog langer moet worden uitgesteld (zie ook artikel 20, lid 2, EU Richtlijn). Veel melders ondervinden negatieve financiële gevolgen van hun melding. Waarom wachten op de uitkomst van de pilots? Die leveren hoogstens informatie op t.b.v. financiële uitwerking.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Aanbeveling 7: maak haast met het wettelijk instellen van een fonds voor klokkenluiders.
<h4>4 Doeltreffendheid</h4>		<ul style="list-style-type: none"> ○ Bijdrage van instrumenten aan doelen vooral genoemd in kabinetsbrief, en vooral terug te zien in argumentatie waarom kabinet bepaalde instrumenten (nog) niet inzet. Daarbij koppeling gemaakt met doelen: doen wat noodzakelijk is voor implementatie EU-richtlijn (zie bijv. kabinetsbrief onder voorstel 3) en oplossen maatschappelijke misstanden (zie bijv. kabinetsbrief, voorstel 1). 	<p>De 2^e NvW heeft een instrumentalistisch karakter. Van een aantal instrumenten wordt doeltreffendheid aangenomen, maar waarop is die aannamen gebaseerd?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Aanbeveling 8: maak de keuze van beleidsinstrumenten meer evidence-based door doelen meetbaar te maken en de doeltreffendheid beter te onderbouwen. ○ Aanbeveling 9: koppel de doelen aan dimensies van de brede

⁶ C. Uhlmann (2021), 'The Americanization of whistle-blowing? A legal-economic comparison of whistle-blowing regulation in the U.S. and Germany against the backdrop of the new EU whistleblowing directive,' *UC Davis J Int'L & Pol'y*, 27(2), 149-222.

⁷ WRR (2017), *Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op zelfredzaamheid*. Den Haag: WRR.

⁸ A. Mein & F. de Meere (2018), *Motieven van burgers om (niet) naar de rechter te gaan*. Den Haag: Raad voor de Rechtspraak (Research Memoranda 13/3);

⁹ Vgl. Adviescommissie praktische rechtsbescherming in belastingzaken (2021), *Burgers beter beschermd: praktische rechtsbescherming in belastingzaken*. Den Haag: CPRB.

		<ul style="list-style-type: none"> ○ (Onzekerheid over) effectiviteit en invloed van externe factoren worden aangehaald ter rechtvaardiging van nader onderzoek. In de kabinetsbrief wordt onderzoek of overleg aangekondigd over: <ul style="list-style-type: none"> - Aparte voorziening melden staatsgeheime informatie (reactie voorstel 6); - Benadelingsverbod ter bescherming van familieleden buiten het werkgerelateerde verband (reactie voorstel 9); - Instelling van een fonds voor klokkenluiders (reactie voorstel 11); - Meer sanctiemogelijkheden. Strafrechtelijke sancties niet effectief volgens minister, andere sancties wellicht wel (reactie voorstel 12); - Toezicht op interne meldkanalen (reactie voorstel 13); - Anoniem melden. Minister heeft twijfels over effectiviteit van volledig anoniem melden (reactie voorstel 14); - Verbod af luisteren of onderscheppen van informatie bij meldkanalen (reactie voorstel 15). - Procesbevoegdheid voor het HvK (p.29). ○ Doelen niet expliciet gekoppeld aan brede welvaartsdoelen.¹⁰ Indicatoren voor de brede welvaart niet benoemd.¹¹ ○ Op (gebrek aan) effectiviteit van extra ondersteuning voor klokkenluiders wordt expliciet ingegaan in de kabinetsbrief (p.26-27). ○ In de kabinetsbrief gaat minister ook in op noodzaak van bevorderen veilig werk- en meldklimaat naast het beschermen van klokkenluiders (p.28-29). Om zo te voorkomen dat het nodig is om überhaupt klok te luiden. 	<p>welvaart. Denk aan indicatoren als <i>Voice and Accountability, Control of Corruption</i> en <i>Rule of Law</i>.</p> <p>Wetgeving is slechts het begin. Ook cultuurverandering is noodzakelijk,¹² zoals de minister beaamt.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Aanbeveling 10: voer tegelijkertijd met de voorliggende wet ook aanvullende maatregelen in die een effectieve bijdrage leveren aan cultuurverandering. <p>Nederlands onderzoek naar de mentale gezondheid van klokkenluiders toont aan dat 85% van de (erkende) klokkenluiders 'suffered from severe anxiety', naast andere mentale problemen.¹³ Niet alleen de klokkenluider zelf, maar ook de omgeving leidt vaak grote schade. Dat kan leiden tot de conclusie dat de gevolgen beschouwd moeten worden als een beroepsziekte, waarvoor geldt dat de werkgever op grond van art. 7:658 BW in beginsel 100% aansprakelijk is voor alle schade. Ook hier geldt dat de betrokkene alleen staat in het verhalen van die schade door middel van vaak langdurige rechtsgangen.</p> <p>In de 2^e NvW wordt geen relatie gelegd tussen de klokkenluidersproblematiek en arbeidsrecht. Toch zal de voorliggende wetgeving ook daar een rol spelen. Immers, de jurisprudentie toont dat rechters weinig oog hebben voor de specifieke problematiek.¹⁴ Onduidelijk is hoe de positie van (erkende) klokkenluider doorwerkt in de arbeidsrelatie. Omdat wordt gekozen voor de individuele arbeidsrelatie als startpunt van een procedure, moet de connectie met het arbeidsrecht nadrukkelijk worden uitgewerkt.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Aanbeveling 11: expliciteer de relatie tussen (arbeids)wetgeving en de jurisprudentie. Geef aan hoe de gekozen oplossingen een remedie bieden voor de huidige tekortkomingen. Definieer de mogelijke rol van de Arbeidsinspectie daarbij. ○ Concluderend: de wet die voorligt is wél in overeenstemming met de <i>letter</i>, maar niet met de <i>geest</i> van de EU-richtlijn (vgl. Overweging 108 EU-richtlijn). De wet leidt waarschijnlijk niet tot doeltreffende bescherming van klokkenluiders en de oplossing van maatschappelijke misstanden.
<p>5 Doelmatigheid</p>		<ul style="list-style-type: none"> ○ Doelmatigheid wordt aangestipt in de MvT. Daar wordt op p.45-52 ingegaan op bestuurlijke lasten, regeldruk, uitvoeringskosten en 	<p>De doelmatigheid van de wet die nu voorligt is niet duidelijk vanwege het ontbreken van de noodzakelijke gegevens. Onderzoek naar vergelijkbare</p>

¹⁰ Deze doelen beschrijven de beoogde brede-welvaartsuitkomsten van beleid.

¹¹ Indicatoren zijn variabelen die de brede-welvaartsdimensies meetbaar maken. Zo kan de dimensie veiligheid gemeten worden met de indicatoren 'incidentie van gewelddadige en seksuele misdrijven per 100.000 inwoners per jaar' en 'incidentie aantal moorden per 100.000 inwoners, per jaar'.

¹² J. Gijzenbergh (2018), 'De Nederlandse omgang met klokkenluiders: een kwestie van cultuur,' https://www.montesquieu-instituut.nl/id/vklbfxcqwi/nieuws/de_nederlandse_omgang_met_klokkenluiders; V. Abazi (2020), 'The European Union whistle-blower directive: a "game-changer" for whistleblowing protection?' *Industrial Law Journal*, 49(4), 640-656.

¹³ Van der Velden Peter G. and Pecoraro Mauro, Houwerzijl Mijke S. Meulen E. van der, Mental Health Problems Among Whistleblowers: A Comparative Study, *Psychological Reports*, Sage, 2018, Vol 122(2), 632-644

¹⁴ Dierx J. en van Eijbergen R., *Nederlands Juristenblad* 2021/1576.

		<p>gegevensbescherming (NB de nieuwe maatregelen uit de 2^e NvW zijn hierin dus nog niet meegenomen). Algemene conclusie is dat doelmatigheidsinschattingen lastig zijn wegens het ontbreken van gegevens over het aantal meldingen en onzekerheid over dit aantal in toekomst (MvT, p.46 en MvT p.48). Ontbreken cijfermateriaal is ook reden geweest voor ATR¹⁵ om geen officieel advies uit te brengen (MvT, voetnoot 176).</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Aan diverse autoriteiten is gevraagd een uitvoerings-en handhavingstoets te doen. Deze instanties achten het (oorspronkelijke) wetsvoorstel uitvoerbaar en verwachten geen aanvullende middelen nodig te hebben. Dat geldt niet voor de AP¹⁶. Dit i.v.m. uitbreiding van haar handhavingstaken. De regering is het daar niet mee eens (MvT, p.48-52). ○ Van enkele maatregelen worden de kostenmeer expliciet aangestipt, zoals de pilots juridische en psychosociale ondersteuning (Kabinetsbrief, p.26-27). 	<p>wetgeving in andere EU-lidstaten is (nog) niet beschikbaar.</p>
<p>6 Financiële gevolgen voor het Rijk</p>		<ul style="list-style-type: none"> ○ In de MvT is een aparte paragraaf opgenomen met financiële gevolgen (MvT, p.53), maar deze worden niet concreet gemaakt en gekwantificeerd. ○ Algemeen geldt: financiële gevolgen zijn moeilijk in te schatten wegens ontbreken cijfers van aantal meldingen en onzekerheid wat nieuwe maatregelen doen (MvT, p.53). Bevoegde autoriteiten verwachten geen aanvullende middelen nodig te hebben, behalve de AP. Uitvoeringskosten worden niet nader gekwantificeerd (MvT, p.48-52). ○ Er wordt geen fonds voor klokkenluiders ingesteld. Eerst pilots ondersteuning klokkenluiders afwachten (Kabinetsbrief onder voorstel ○ In de kabinetsbrief is gekwantificeerde informatie opgenomen over de kosten voor de pilots juridische en psychosociale ondersteuning van klokkenluiders (Kabinetsbrief, p.15 en p.26-27). De pilots worden gefinancierd uit begroting departement. Financiering ondersteuning op lange termijn is een vraag voor toekomst (kabinetsbrief, p.15). ○ Geen informatie over financiering campagne veilig werk- en meldklimaat (Kabinetsbrief, p.27-28). 	<p>De financiële gevolgen voor het Rijk van de wet die nu voorligt zijn niet duidelijk vanwege het ontbreken van de noodzakelijke gegevens. Onderzoek naar vergelijkbare wetgeving in andere EU-lidstaten is (nog) niet beschikbaar.</p>
<p>7 Financiële gevolgen voor maatschappelijke sectoren en derden</p>		<ul style="list-style-type: none"> ○ Financiële gevolgen voor organisaties in private sector genoemd, uitvoeringskosten niet gekwantificeerd. Verwachting: 	<p>De financiële gevolgen voor maatschappelijke sectoren en derden van de wet die nu voorligt zijn niet duidelijk vanwege het ontbreken van de</p>

¹⁵ Adviescollege Toetsing Regeldruk

¹⁶ Autoriteit Persoonsgegevens

		<p>organisaties maken geen extra kosten omdat systemen voor gegevensverwerking moeten voldoen aan AVG. Omvang evt. extra kosten moeilijk in te schatten door ontbreken cijfers (MvT, p.48).</p>	<p>noodzakelijke gegevens. Onderzoek naar vergelijkbare wetgeving in andere EU-lidstaten is (nog) niet beschikbaar.</p>
<p>8 Evaluatieparagraaf: leren, bijsturen, verantwoorden</p>	<p></p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ In de MvT is een algemene evaluatieparagraaf opgenomen (MvT, p.53). Elke 5 jaar wordt het wetsvoorstel geëvalueerd op doeltreffendheid en effecten in praktijk (artikel 20 Wbk). Alle in de wet opgenomen maatregelen worden geëvalueerd. Enkele maatregelen worden specifiek genoemd. Geen specifieke informatie over indicatoren en onderbouwde methodiek. ○ T.a.v. enkele maatregelen nog specifieke informatie over evaluatie in de kabinetsbrief: <ul style="list-style-type: none"> - Na inwerkingtreding van de 2e NvW een nulmeting van interne meldstructuren en effectiviteit daarvan. Dit onderzoek kan aanleiding zijn wettelijk toezicht met wettelijke sancties op de interne meldregelingen te regelen. Onderzoek wordt periodiek herhaald (Kabinetsbrief, p.15). - Pilot mediation en juridische ondersteuning loopt tot 1 januari 2024 en wordt daarna geëvalueerd. Wanneer en op basis van welke criteria wordt niet genoemd. De pilot psychosociale ondersteuning wordt geëvalueerd in het jaar nadat met deze pilot wordt gestart (start is september 2022). Geen criteria genoemd (Kabinetsbrief, p.26-27). - Minister heeft opdracht gegeven de campagne veilig werk- en meldklimaat zo op te zetten dat gemonitord kan worden wat effecten zijn. Geen nadere indicatoren genoemd. Einde van dit jaar update over voortgang campagne (Kabinetsbrief, p.27-28). ○ De regering zal ook bijdragen aan de evaluatie van de Europese Commissie van de Richtlijn (MvT, p.53). 	<p>Het kabinet kiest voor gedifferentieerde evaluatie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Implementatie EU-richtlijn (ligt voor) 2) Voorstellen Omtzigt (onderwerpen waar nog onderzoek naar moet worden gedaan) 3) Fonds (eventueel na afronding pilots) <p>Deze strategie is problematisch met het oog op de gewenste kwaliteit en uitvoerbaarheid van de wetgeving. Het risico is dat de wet die nu voorligt volledig losstaat van praktijkervaringen, zodat hij vervolgens in een jarenlang proces steeds moet worden herzien.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Aanbeveling 12: ontwikkel een evaluatiestrategie op basis van de volgende elementen: <ol style="list-style-type: none"> 1) Integreer de verschillende trajecten zoveel mogelijk. 2) Beschouw in de evaluatie de twee belangrijkste doelen (bescherming van klokkenluiders en bijdragen aan oplossing maatschappelijke misstanden) in samenhang. 3) Besteed nadrukkelijk aandacht aan welke (wettelijke) maatregelen wel en niet effectief zijn.¹⁷ 4) Stel gebruikersperspectief centraal: hoe ervaren melders de juridische procedure; tegen welke obstakels lopen zij aan? Enz.¹⁸ 5) Besteed in evaluatie ook aandacht aan ervaringen in andere landen; hoe doet NL het vergeleken met andere landen? Welke lessen kunnen hieruit worden getrokken?¹⁹ <p>De Evaluatie Wet Huis voor klokkenluiders constateerde een groot gebrek aan bruikbare data, terwijl de beschikbaarheid van gegevens de kwaliteit van de evaluatie bepaalt.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Aanbeveling 13: benoem een onafhankelijk adviseur of een commissie die de effectiviteit van de voorliggende wet kritisch en nauwgezet zal monitoren. Verzamel hiervoor permanent gegevens zoals door tevredenheidsonderzoek onder melders, informatie over doorlooptijden bij het Huis voor Klokkenluiders en informatie over de aanwezigheid en het functioneren van interne meldprocedures bij organisaties.

¹⁷ J.P. Near & M.P. Miceli (2014), 'Organizational dissidence: the case of whistle-blowing,' in: A.J. Brown, D. Lewis, R. Moberly and W. Vandekerckhove (eds.), *International Handbook on Whistleblowing Research*. Cheltenham: Edward Elgar, 153-171.

¹⁸ M. Scheltema (2019), 'De responsieve rechtsstaat: het burgerperspectief,' *Nederlands tijdschrift voor bestuursrecht*, 6, 248.

¹⁹ A.J. Brown, D. Lewis, R. Moberly and W. Vandekerckhove (eds.), *International Handbook on Whistleblowing Research*. Cheltenham: Edward Elgar 2014